

Voorwoord

Sinds de parlementaire enquêtecommissie Opsporingsmethoden (Van Traa) concludeerde dat de opsporing in een diepe crisis verkeerde, heeft de recherche een ingrijpend veranderingsproces doorgemaakt. Sturend daarin was het besef dat professionalisering van zowel organisatie als werkmethoden nodig is om de criminaliteit in al haar verschijningsvormen het hoofd te bieden. In dit themanummer van *Justitiële verkenningen* wordt een beeld geschetst van het veranderingsproces dat de recherche doormaakt. Er is voor gekozen zowel wetenschappers als praktijkdeskundigen aan het woord te laten over hun visies op de organisatie en het dagelijks werk van de recherche. Opgemerkt zij dat de wetenschappelijke belangstelling voor de wijze waarop de recherche zaken tot een oplossing brengt, van vrij recente datum is. In dit verband moet het eerder dit jaar verschenen boek *Rechercheportret; over dilemma's in de opsporing* worden genoemd. In het openingsartikel schetst De Poot, zich baserend op het onderzoek dat ten grondslag ligt aan *Rechercheportret*, een aantal van deze dilemma's. Ze verwijst daarbij ook naar overige bijdragen in dit themanummer waar nader wordt ingaan op het bewuste onderwerp. In het betoog komt onder meer naar voren dat de rechercheleiding, rechercheurs en officieren van justitie samen beslissingen moeten nemen over zaken die wel en niet strafrechtelijk moeten worden onderzocht, over het maken van verantwoorde keuzen tussen de wens de dader van een misdrijf te vinden en de kosten die verdere opsporingshandelingen met zich meebrengen, over de stappen die gezet moeten worden om daders van misdrijven te kunnen vinden. Een grote verbetering in de werkwijze van de recherche kan worden bereikt als die beslissingen op bewuste en expliciete wijze worden genomen.

Vervolgens werpen Van der Torre en Muller een bestuurskundige blik op het rechercheapparaat. Zij constateren dat de recherche tussen 1980 en 2000 bij de uitoefening van haar taak veel hindernissen moest overwinnen. De politie was nauw verweven geraakt met het plaatselijk bestuur. Gedecentraliseerde organisatievormen compliceerden een doeltreffende opsporing. Doordat de politietop zich zeer welwillend opstelde tegenover het bestuur ontbrak het aan heldere prioriteiten. Instabiliteit en verwaarlozing van het rechercheurvak leidden tot een 'crisis in de opsporing'. Tegenwoordig erkent de politietop dat de mate

van geloofwaardigheid en legitimiteit van de politie nauw samenhangt met de manier waarop zij haar kerntaken verricht. Daarbinnen neemt de opsporing een belangrijke plaats in. De politietop heeft meer afstand genomen van het lokale bestuur en bestuurlijke taken. Om te komen tot stabiele en betrouwbare werkmethode dient een duidelijke en consistente visie op rechercheonderzoek te worden ontwikkeld. Dit is een gecompliceerd proces aangezien politiekorpsen onderling veel verschillen en niet duidelijk is hoeveel arbeidskracht en middelen moeten worden geïnvesteerd in de preventie van (zware) criminaliteit. Stabiliteit kan worden bevorderd door goed informatiebeheer en flexibele organisatievormen die het mogelijk maken snel onderzoeksteams te formeren.

De vraag hoe de recherche eigenlijk presteert is niet gemakkelijk te beantwoorden. In twee artikelen worden de gebruikelijke prestatie-maten kritisch tegen het licht gehouden. De eerste bijdrage is geschreven door De Poot en Van Koppen. Zij constateren dat wetenschappers wereldwijd gebruikmaken van 'harde' gegevens zoals het aantal arrestaties en ophelderingspercentages om politieprestaties te meten. In dit artikel laten de auteurs zien dat het gebruik van dergelijke maten problematisch is, omdat er geen rekening wordt gehouden met het gegeven dat er verschillende typen zaken zijn. Sommige zaken zijn simpel, de plegger van het misdrijf is bijvoorbeeld onmiddellijk bekend. Andere zaken vergen een uitgebreid onderzoek om tot een oplossing te worden gebracht. In elk type onderzoek moet een ander soort prestatie worden geleverd. Er kunnen vier categorieën rechercheonderzoek worden onderscheiden, die elk een andere onderzoeksstrategie vereisen. Empirische gegevens laten zien dat de politie inderdaad haar handelen afstemt op het type zaak. Informatie over de aard van de zaak kan aangeven hoe de gegevens verzameld op basis van de gebruikelijke prestatie-maten moeten worden geïnterpreteerd. Dat komt de bruikbaarheid van deze maten ten goede en leidt tot een beter inzicht in het researchewerk.

In het tweede artikel over het meten van prestaties concentreren Smit, Van Tulder en Siero zich op de waarde van het ophelderingspercentage als maatstaf. Zij kijken ook naar mogelijke alternatieven. Als gevolg van gebreken bij het registreren van misdrijven door de politie en andere statistische onvolkomenheden is de betrouwbaarheid van het ophelderingspercentage onvoldoende. Als deze tekortkomingen worden gerepareerd, kan het ophelderingspercentage in de toekomst een bruikbare prestatie-maat worden, mits het wordt gebruikt in com-

binatie met twee andere maten, het verdachtenpercentage en het sanctiepercentage. Alle drie de maten hebben voor- en nadelen. Goede resultaten kunnen worden behaald door ze gezamenlijk in te zetten. Het ophelderingspercentage (en andere maatstaven) kan slechts worden gebruikt om politie-effectiviteit te meten, niet efficiency of productiviteit. Internationale vergelijkingen zullen altijd moeilijk blijven als gevolg van grote verschillen in de organisatie van het politie- en justitie-apparaat.

Vervolgens beschrijft Mac Lean in haar bijdrage uitgebreid haar ervaringen als officier van justitie in de werkrelatie met de recherche. Zij constateert dat daarin sinds eind jaren tachtig heel veel is veranderd. Tot die tijd opereerde de officier, formeel leider van het onderzoek, op grote afstand van het rechteam. Ook de persoonlijke verhoudingen waren afstandelijk. Door een aantal ontwikkelingen werd het noodzakelijk dat de officier een veel prominentere rol ging spelen bij zowel de keuze van de onderzoeken als de wijze waarop het onderzoek werd verricht. Ten eerste formuleerde het ministerie van Justitie steeds duidelijker beleidsprioriteiten. Officieren van justitie werden voor het eerst geconfronteerd met streefcijfers voor bepaalde typen zaken. Ten tweede steeg het werkaanbod zodanig dat het onmogelijk bleek om alle zaken te doen waarin een opsporingsindicatie was. Keuzen maken was onontkoombaar. De auteur concludeert dat er tegenwoordig ondanks cultuurverschillen sprake is van groeiend begrip en deskundigheidsbevordering aan beide kanten. Voorts beschrijft ze in een casus hoe de samenwerking in een concreet onderzoek kan verlopen.

Van Amelsvoort, Groenendal en Van Manen beschrijven aan de hand van aansprekende voorbeelden hoe de technische recherche te werk gaat op de plaats delict (PD) en met welke dilemma's de rechercheurs zich geconfronteerd zien. De auteurs laten zien welke gevolgen het handelen op de PD heeft voor het verdere opsporingsonderzoek en de bewijsvoering. Hoewel er zoiets bestaat als een ideaal onderzoeksmodel en gestandaardiseerde werkmethoden kan een onderzoek niet altijd volgens een vastgesteld patroon verlopen. Steeds opnieuw moeten keuzes worden gemaakt hoe en in welke volgorde bepaalde sporen wel of niet zichtbaar moeten worden gemaakt en veiliggesteld. De belangrijkste oorzaken waardoor het ideale model in de praktijk niet altijd wordt gevolgd zijn beleidskeuzes, economische belangen en menselijke fouten. De auteurs pleiten ervoor de handelingen van de technisch rechercheurs op de PD met een camera vast te leggen,

zodat de werkwijze achteraf kan worden getoetst.

In de bijdrage van Bokhorst staat de telefoontap centraal, een in Nederland veelvuldig ingezet hulpmiddel bij de opsporing. De auteur concentreert zich op de vraag hoe de telefoontap wordt ingezet en wat deze opsporingsmethode oplevert. Hij besteedt daarbij ook aandacht aan de juridische procedure en praktische gang van zaken. Tappen levert zelden sluitend bewijs op, maar wel vaak aanwijzingen dat de politie al dan niet op het goede spoor zit. Ook levert tappen in een ruime kring rond de verdachte groter inzicht op in criminele netwerken, terwijl ook nieuwe getuigen en andere verdachten in beeld komen. De auteur wijst erop dat de telefoontap altijd in samenhang met andere opsporingsmethoden wordt ingezet, bijvoorbeeld heimelijke observatie. Om het nut van de telefoontap goed te kunnen beoordelen moet met al deze aspecten rekening worden gehouden.

Een korte bijdrage van Van der Schoor besluit het themagedeelte. Centraal daarin staat Brains, een nieuw computersysteem dat wordt ingezet als analyse-instrument bij grotere rechercheonderzoeken. Deze kampen vaak met een overvloed aan informatie. Brains maakt het mogelijk om alle informatie, zowel de gegevens waarmee het onderzoek is gestart als die later worden toegevoegd, toegankelijk te houden.

M.P.C. Scheepmaker